

HOSPODÁŘSKÁ PŘÍPRAVA OBRANY STÁTU

Mnohé státy vznikají válkou, mnohé válkou opět zanikají. Každý stát má základní snahu zabezpečit svou samostatnost, celistvost a svobodu. Když státy po světové válce, zkoumajíce různé mezinárodní úmluvy, dobře pochopily, že dosavadní mezinárodní organizace nezaručuje plně jejich samostatnost a že přes všechno úsilí se dosud nezdařilo vyloučit válku jako prostředek k řešení mezinárodních sporů, počaly znovu pečovat o svou bezpečnost, a to vlastními prostředky. Státy počaly organisovat obranu státu do všech podrobností.

Některé státy, které vznikly nebo byly ve světové válce obnoveny za těžkých obětí, dobře vědí, že každá válka přináší velké škody na poli kulturním, sociálním, hospodářském a mravním, a proto si přejí trvalý mír. Chtějí žít v pokoji s okolním světem, nemají žádných požadavků po zvětšení svého území, nýbrž chtějí jen bránit těžce vydobyté svobody. Ždá se však, že touha po míru není si ve všech státech stejně rovna. A tak nezbude takovým státům, aby i ony učinily vhodná opatření pro případ, kdyby možnost zachování míru a cesty k smírnému řešení mezinárodních sporných otázek selhaly.

Pokrok v myšlení, politice, technice a taktice změnil i válečné přípravy. Jestliže se kdysi ve válečných taženích střetávaly žoldnéřské houfce, stály již ve světové válce proti sobě silné organisované armády a za nimi celé národy se svými silami. Příští válka postavila by proti sobě všechny národní a státní síly, jichž součástí je především armáda v poli. Nešlo by jen o porážku armády, ale o porážku všech sil, o boj o bytí a nebytí. Proto je nutno všechny tyto síly organisovat k obraně státu a vykonat včasné přípravy, aby nedošlo k nemilým překvapením. Přípravy obrany státu musí být postaveny na širokou základnu, jež by v sobě zahrnovala nejen fyzické síly, ale i síly mravní, hospodářské, kulturní a technický pokrok. Provedení včasných příprav a opatření zajistí nejlépe státní obranu, umožní získání času a tím prvku rychlosti — jako rozhodujícího činitele válečných operací — zabezpečí poměrně malým nákladem neúměrně vysokou a hodnotnou schopnost, vůli a délku odporu a tím trvalou existenci státní.

Ze světové války čerpaly státy mnoho poučení pro budoucí branný konflikt. Potvrdilo se, že strategie musí koordinovat prvky politické s vojenskými a hospodářskými. Zjistilo se, že zvláště v hospodářství byly vykonány někdy nepatrné přípravy a proto se některé státy právě domnívají, že tato nedokonalost zavinila vojenskou porážku, resp. oslabila vojenské vítězství nastalou hospodářskou anarchií. Poslední válka dostatečně prokázala, že národ, jeho půda a statky jsou činiteli nejen hospodářskými, ale i válečnými. Tyto síly musí být připraveny a tak organisovány už v hlubokém

míru, aby za branného konfliktu přinesly maximální užitek a mohly dokonale sloužit válečným cílům. Tedy i člověk, jeho myšlení, vynalézavost a práce musí se podrobit za války ústřednímu požadavku — válečnému cíli, stejně jako přírodní bohatství státu s jeho technickým pokrokem a moderní dokonalostí.

Intensita hospodářských příprav pro válku — nebo pro obranu státu — je ovšem různá a závisí na mnohých okolnostech vnitřních a vnějších. Především rozhoduje vůle národa k válce nebo vůle k obraně státu, k zabezpečení státní samostatnosti. Jakmile vznikne určité napětí, stupňuje se příprava obrany státu a tedy dnes i příprava hospodářská, aby za možného nebo vbrzku očekávaného konfliktu byly všechny hospodářské síly připraveny sloužit jiným úkolům než mírovým, totiž státní obraně.

Státy, které připravují obranu v pevné víře, že bude mír zachován, užívají takových prostředků, které by nerušily mírový hospodářský ústřední účel, blaho jednotlivce a celku. Proto se snaží, aby obětované náklady byly co nejnižší, aniž by působily velkou škodu celému národnímu hospodářství. Na druhé straně jsou některé státy, nevěřící v trvalý mír, ochotny užívat už v míru prostředků přímo válečných. V domnění, že záměrně připravovaná válka převáží přineseným užitek neúměrně vysoko v míru obětované náklady, riskují a užívají prostředků, které překročí užitekovou linii a přinášejí v mírové době daleko více škody než užitku a odsunují tak splnění mírového účelu hospodářského, t. j. dosažení vyššího ideálu člověka a národa. Pochopitelně se liší hospodářská struktura těchto států od prvních.

Účelem mírové hospodářské přípravy obrany státu je zvýšení obranného potenciálu dobře organizovaným využitím všech hospodářských sil v státě pro případ nutné obrany. Branná síla národa a státu je dána nejen jeho geografickou polohou, uspořádáním vnějších politických sil a spojenectvím s jinými státy, ale především vnitřní silou vojenskou, silou národa, jeho společnou vůlí, politickým vedením a silami hospodářskými. Souhrn všech těchto sil tvoří branný potenciál. Dnes dbá každý stát toho, aby zejména za branného konfliktu mohly být vojenské operace doplňovány dobrým hospodářským vedením, aby hospodářské síly sloužily podle zásady hospodárnosti úkolům obrany státu a aby vojenské operace byly přizpůsobeny hospodářským možnostem. Hospodářská příprava obrany nemůže tedy jen zajišťovat potřeby armády, nýbrž potřeby všeho obyvatelstva. Proto musí být přiměřeně široká. Buduje-li stát hospodářskou přípravu na myšlence míru a klidu, může za normálních poměrů hospodářských i přesto pracovat k dosažení vyššího blahobytu občanstva. Kdyby stát vycházel v svých obranných přípravách jen s hlediska budoucí války nebo kdyby byl k tomu různými okolnostmi zvenčí donucen, mělo by to vliv na životní úroveň, která by se zužovala již v hlubokém míru, protože by hospodářská opatření v státě, prováděná jen s hlediska možné války, znemožňovala provádění vlastních hospodářských úkolů.

Budoucí válka bude mít jistě velké požadavky. Stát, který může použít svých vlastních hospodářských sil v takové míře, aby zajistil válečné požadavky, bude s to uplatnit svou vůli a chránit svou suverenitu. Hospodářství musí být s to dodávat branné moci zbraně a válečný materiál, dále musí dotovat potřeby všeho občanstva, a to převážně z vlastních prostředků. Stát, který se vydává ilusím na poli hospodářských příprav, prováděl je nedokonale nebo řešil neodborně, vydává se v nebezpečí vojenské a současně hospodářské porážky se všemi důsledky hospodářské anarchie.

Jedním z prvních úkolů hospodářské přípravy pro případ války je přeorganizace mírových sil na potřeby válečné. Jestliže v mobilisaci hraje rychlost důležitou roli, hraje tato i nejdůležitější roli u hospodářských sil a jejich mobilisace. Mírová struktura hospodářská se počátkem války změní. Změna musí být provedena co nejrychleji,

aby nenastala v napjaté době žádná zdržení a dále proto, aby byla účinně utlumena hospodářská krize, která konečně vznikne počátkem každé války. Rychle provedená přeměna mírové struktury na válečnou znamená nejen náskok před protivníkem, ale má důležitý hospodářský a psychologický vývoj v státě. Příprava má dále zajistit věcné prostředky potřebné k obraně státu. Při přípravě si musíme být vědomi všech okolností vnějších, na něž nemůžeme mít za války skoro žádného vlivu. Účinky vnějších vlivů jsou tak dalekosáhlé, že by mohly znemožnit hospodářské vedení války, resp. zkrátit možnost obrany. Vzhledem k pravděpodobnému přerušení mezinárodní směny, jež bude s některými státy úplné, s jinými dočasné a s ohledem na možnost blokády, bojují státy, připravující s veškerou vehemencí válku ať útočnou nebo obrannou, o dosažení nejvyššího stupně

válečné autarkie.

Je to soběstačnost pro případ války. Soběstačnost jako technický pojem znamená, že národní hospodářství je technicky schopno vyrobit všechny statky a poskytnout všech služeb potřebných k dosažení účelu v případě branné pohotovosti. Zvyšování soběstačnosti vede k dvojímu důsledku: vnějšímu a vnitřnímu. Pokud jde o vnější důsledky, rozhoduje v hospodářských přípravách velikost a síla státu. Jsou státy vojensky a politicky velmi silné, ač hospodářsky pro případ války nesoběstačné. Tyto státy budou za války zvyšovat svou soběstačnost buď tím, že přinutí okolní drobnější státy k blahovolené neutralitě a k dodávkám potřebných statků; kde by nebylo této ochoty k zachování blahovolené neutrality, hrozí válečná okupace s hospodářským cílem, jímž je právě možnost zvýšené soběstačnosti zabráním určitého území podle potřeby průmyslové, surovinové nebo zemědělské. Vnější důvody válečné soběstačnosti mají tedy i velký vliv na vykonávání zahraniční politiky takových států. Silné státy se snaží už v míru po dobrém, nebo za branné pohotovosti po zlém vytvořit velké hospodářské celky, obsahující všechny potřebné prostředky k vedení války.

Pro střední nebo malé státy plyne z toho poučení, že nechtějí-li být za branného konfliktu smeteny jen z důvodu zvýšení soběstačnosti sousedního mocného státu, jejich zahraniční politika musí hledat takové spojence, kteří by byli ochotni poskytnout jim pomoci v případě napadení a při nesoběstačnosti dodávat chybějící statky v surovinách, polotovarech nebo hotových výrobcích. Zahraniční politika se tedy jeví jako mohutný nástroj k zvýšení válečné soběstačnosti z blízkých přilehlých států.

Vnitřně zajišťují státy svou soběstačnost pro válku různým způsobem:

1. Vlastní produkcí průmyslovou a zemědělskou po stránce výroby surovin, hotových tovarů nutných k vedení války, soustavným zlepšováním produkce, racionalisací. Poznali jsme po válce mnoho států agrárních, jež urychleně budují svůj průmysl, zejména válečný, nebo státy průmyslové, jež všemožně podporují zemědělskou výrobu, nutno tu hledat mezi důvody i snahu po zvýšení válečné soběstačnosti. Státy, které se už v míru uzavírají budováním soběstačnosti cestami nepřirozenými, kde scházejí základní předpoklady pro soběstačné hospodářství, činí tak více z důvodu válečné přípravy než trvalého mírového hospodářství.

2. Při zajištěných výrobních zařízeních, ale nedostatku surovin a polotovarů vytvářením celostátních zásob takových surovin, které se dovážejí z ciziny. Takové zásoby jsou nutné, aby už za politického napětí nebo při náhlém vypuknutí branného konfliktu mohly podniky plně pro válečnou potřebu produkovat a aby nenastala ani na okamžik nutnost omezení výroby pro nedostatek surovin nebo polotovarů. Ovšem takové zásoby lze vytvářet jen u oněch statků, jež nepodléhají zkáze. Na jakou

dobu spotřeby mají být zásoby tvořeny? Válka omezí mezinárodní směnu, nastanou poruchy v dopravě, takže bude často třeba hledat delší dopravní cesty přes jiné neutrální státy. Doprava bude vždy vysazena většímu nebezpečí. To nutí státy k tomu, aby tvořily zásoby na několik měsíců, nejméně však na půl roku. Pochopitelně závisí tvoření zásob na finanční kapacitě státu. Má tvoření velkých zásob odraz na hospodářský a finanční stav ve státě? Kapitálové investice, jež jsou vkládány do celostátních zásob, jsou bezúročné, protože zásoby leží ladem. Vložený kapitál se tedy odnímá vlastně další produkční činnosti, čímž se zužuje kapitálový trh. Když tedy stát tvoří příliš velké zásoby pro případ branné pohotovosti, vydává se v nebezpečí, že odňaté kapitály znemožňují jinou nutnou investiční činnost, čímž vznikají národohospodářské škody. Tu se zdá, že hledisko obrany státu stojí ostře proti hledisku hospodářskému. Proto musí státy činit opatření, aby umožnily tvoření zásob, aniž se příliš zužoval kapitálový trh. To je největší problém, ale je při dobré vůli řešitelný. To ovšem dále vyžaduje, aby břímě tvoření zásob bylo rozvrženo na všechny podnikatele, především na ty, jichž výnosy jsou tvořeny z největší části ze státních a veřejných dodávek. Tvoření zásob se stává v moderních státech, připravujících státní obranu, primárním požadavkem; jejich výše je závislá na různých okolnostech a možnostech. Záleží ovšem také na tom, aby takové zásoby byly uskladňovány v bezpečných prostorech, které by je chránily před pozemním nepřátelským zásahem.

3. Při nedostatku vlastních surovin a polotovarů zajištěním náhražkové výroby, tedy získáváním potřebných surovin a polotovarů syntetickou cestou z domácích pramenů. Je pochopitelné, že ohromná spotřeba za branné pohotovosti nemůže být vždy kryta výrobou ze surovin, zejména pokud jde o suroviny, jež se dovážejí. Proto je nutné i v mírových dobách zkoumat, pokud by mohly být suroviny nebo polotovary, jež se kupují v cizině, nahrazeny domácí produkcí, a to z náhražek, jež dávají domácí prameny. Jde tedy o organizaci dokonalého studia syntetické výroby takových produktů, které jsou nutné k vedení války, ale jichž surovinový podklad v dobách normálních nebo celý výrobek je dodáván z ciziny. Tento požadavek ukládá orgánům, odpovědným za budování státní obrany, aby věnovaly výzkumnictví jak ve státních výzkumných ústavech, tak u jednotlivých soukromých výrobních podniků nejvyšší péči. V normálním mírovém hospodářství nejde však o to, aby tato výroba, která je pravidelně několikrát dražší než produkty dovážené, byla zavedena, protože by tím utrpěl jak obchodně-politický styk s cizinou, tak domácí produkce zmenšením poptávky při zdražení zboží. Děje-li se tak přesto, je očividné, že převládá hledisko válečné přípravy nad všemi hospodářskými zásadami.

Také získávání surovin ve vlastním státě nesmí být puštěno se zřetele. Jsou státy, v nichž hlavní válečné surovinové zdroje jsou umístěny v blízkosti státních hranic. Chce-li stát počítat s využitím těchto surovinových zdrojů, musí buď tvořit velké zásoby z takových surovinových základen a uskladňovat je jinde na bezpečných místech, nebo musí uvedené prostory chránit důkladným a neproniknutelným opevněním. Kde jsou tyto zdroje přímo u státních hranic, musí státy v těchto místech počítat s ofensivními akcemi, aby mohly tyto prostory lépe chránit a využít k válečným účelům. Boj o suroviny má za branného konfliktu vliv na určení operativních cílů. Tak jako je myšlení operativní prostorové, stává se i vojensko-hospodářské myšlení prostorovým.

Soběstačnost pro případ branného konfliktu je jedním ze základních článků hospodářských příprav. Ukázali jsme jen na několika příkladech její důležitost. Je tu mnoho problémů, jež musí být vyřešeny v hlubokém míru, aby byla umožněna státní obrana. Při nejmenším musí být připravena dokonalá organizace, jež by umožnila za války zvýšení soběstačnosti k nejvyšší dosažitelné hranici.

Dalším důležitým prvkem mírové hospodářské přípravy je
zajištění státní intaktní válečné produkce.

Průmysl je v mírovém hospodářství jedním z nejdůležitějších národohospodářských činitelů. Tím větší význam nabývá za války, kdy při více méně přerušené mezinárodní směně je armáda se svými požadavky a veškeré obyvatelstvo odkázáno jen na výrobu domácího průmyslu. Proto už v míru musí národní hospodářství každého státu činit takové přípravy po výrobní stránce, aby za branné pohotovosti byly potřeby branné moci plně a potřeby obyvatelstva aspoň nouzově kryty. Stát, jenž nečinil tyto přípravy, není pro případ konfliktu dostatečně připraven a eventuální dočasný úspěch zbraní počátkem války musí končit vbrzku neúspěchem po vyčerpání všech zásob, které nemohou překročit určité maximum, závislé na hospodářských a finančních možnostech státu.

Od průmyslu se žádá, aby dodal za války armádě všechny zbraně, dostatek střeliva, potřebnou výstroj a výzbroj a aby dotoval potřebnými statky civilní obyvatelstvo. Především je nutné, aby důležitá výroba byla intaktní, t. j. aby nebyla vysazena nebezpečí pozemních zásahů, jež by znemožnily dotovat stát všemi potřebami. Uskupení průmyslu je však v některých státech takové, že krátký nepřátelský zásah u hranic může znemožnit další výrobu. Podniky jsou při svém umístění vedeny výnosnou úvahou, která je vede k dislokaci u zdrojů surovin, jež se zpracovávají, u topných látek a podobně. Státy s ohledem na přípravu obrany působí na výrobní podniky různým způsobem; často mění průmyslovou mapu, aby si zajistily plnou výrobu za branného konfliktu. Přemístování průmyslu a jeho nové rozvrstvení je značným problémem a je spojeno kromě zájmů hospodářských s otázkou operační, populačně politickou, komunikační, kolonizační a podobně. K tomu je třeba vypracovat podrobný plán, na němž pracují všechny interesované složky. Nelze tu vytvářet žádných schemat všeobecně platných. Centralisace průmyslu jen v určitých oblastech je nebezpečná jak před přemístěním, tak i po něm. Rozhodně je třeba mnoho rozvahy, aby hospodářská a výnosová úvaha podniků nebyla rušena, ale aby obrana státu po výrobní stránce byla zajištěna.

Ale nejde jen o novou dislokaci, která by vylučovala nebezpečí pozemního nepřátelského zásahu. Průmyslová příprava musí vycházet z pevného základu. Předpokladem je znalost vojenských a civilních potřeb za branné pohotovosti. Při zvýšené spotřebě musí průmysl počítat s tím, že výrobní proces bude ochuzen o část kvalifikovaných pracovních sil, která bude povolána k výkonu vojenské služby. Jakmile orgánové, připravující průmyslovou mobilisaci, zjistí potřebná data válečných potřeb, mohou přikročit k řešení, jak tuto potřebu krýt. Průmyslová příprava vyžaduje tedy určitého plánu. Tento musí obsahovat všechny předpoklady pro rychlé přetvoření mírové produkce na válečnou. Bude obsahovat stanovení výroby a jaké, t. j. která produkce pokračuje za branné pohotovosti v své činnosti, která má být zahájena, která rozšířena nebo omezena a konečně která se mění a v jakou. V dalším má plán obsahovat směrnice pro vybudování rezervního průmyslu. Provedení plánu vyžaduje nejen dlouhotrvající a namáhavé práce, ale i značných finančních nákladů, protože jak přemístování, tak investice nutné k zněkolikanásobení výroby jsou příliš velké, že by mohly při důsledném provádění ničit mírové hospodářství a vůbec státní majetkovou podstatu.

Musí tedy býti dbáno při zajištění hlediska obrany státu toho, aby stát nevstoupal do eventuálního konfliktu s troskami svého hospodářství. A to je hlavní problém, jak tuto otázku vyřešit k spokojenosti obrany státu, majitelů podniků a národního hospodářství vůbec.

Příprava obrany státu nebyla by dokonalou, kdyby nebyl vzat zřetel na dokonalou přípravu zemědělskou, která je stejně důležitá jako příprava průmyslová. Podmínkou účelné zemědělské přípravy je zajištění rozsahu válečné potřeby zemědělských produktů. Při výpočtech nutno postupovat obezřele a vycházet ze situace nejméně příznivé. Je-li základním předpokladem průmyslové mobilisace válečná soběstačnost, platí totéž pro výrobu zemědělskou. Zemědělská politika s hlediska obrany státu bude tedy vycházet ze snahy býti neodvislou na dovozu, resp. zmenšení závislosti na dovozu co nejméně. Proto musí být vítána každá snaha o dokonalém využití zemědělské půdy. Státy vykonávají už v míru určité zásahy do zemědělské výroby, které mohou býti považovány za důležité i s hlediska obrany státu. Hospodářství takto řízené v určitých směrech dává možnost pracovat podle určitého plánu a dává i přehled o stupni soběstačnosti, resp. nedostacích zemědělského hospodářství, jež nutno v případě války odstranit. Obranný potenciál bude tím lépe zajištěn, čím lépe bude připraveno zásobování obyvatelstva zemědělskými nebo živočišnými produkty. I tu se objevuje tedy široké pole působnosti, má-li být příprava opravdu dokonalá, aby bylo čeleno strašné válečné zbrani — hladu.

Válečná autarkie — a na ni musíme soustředit svou pozornost v první řadě — se rozpadá tedy zásadně na dva problémy: na problém soběstačnosti v prostředcích nutných bezprostředně k vedení války a na problém soběstačnosti vzhledem k výživě všeho obyvatelstva a dotování potřebnými statky při možnosti blokování hranic nebo dokonce určitých územních ztrátách. Soběstačnost je dána nejen zásobou všech statků, ale i jejich ekonomickým používáním. A to nás přivádí na pole

organisace řízeného hospodářství.

Válka, která poruší mezinárodní směnu, nutí každý stát, aby spoléhal na sebe a připravil hospodářství skoro autarkní. Za branné pohotovosti klesá při stoupající spotřebě výrobnost v důsledku odvolání civilního obyvatelstva k výkonu vojenské služby, nehledíc ani k jiným nepřátelským zásahům, hlavně leteckým, jež sniží v nechráněných prostorách podstatně výkonnost. Při nedostatečné výrobě a snížené výrobě nastala by tedy nerovnováha v neprospěch soukromého konsumu, protože požadavky obrany státu musí býti bezpodmínečně a plně zajištěny. Aby zatlačením soukromého konsumu nebylo obyvatelstvu znemožněno opatřiti si nejnnutnější spotřební statky, musí tu být někdo, kdo se o to stará a kdo tyto potřeby objektivně určuje. Jednotlivci se tedy dostane tolik, kolik mu podle objektivního úsudku státu dostačí ke krytí životní potřeby, nikoli tolik, kolik by žádal podle potřeby subjektivní. Jestliže pak stát tyto potřeby určuje, musí zařídit, aby toto určení vstoupilo v platnost rázem, ihned na počátku branného konfliktu, a to podle míry existenčního minima, aby zásoby statků nebyly subjektivními požadavky zámožných jednotlivců vyčerpány v neprospěch státu, který jich potřebuje pro svoji obranu a občanstvo.

Stát bude též nucen regulovat ceny a udržovat je nižší, než by plynulo z volné soutěže. Chce-li však regulovat ceny, musí zachytit všechny zásoby statků, musí nuceně organisovat celou distribuci, musí přikročit k organisaci a určení rozsahu výroby, musí určit koeficient spotřeby. Státy za války ekonomisují statky a násilně snižují životní míru všech občanů státu již od prvního dne mobilisačního, neboť jinak se vydávají v nebezpečí, že nevystačí se statky, které mají, a že nedostatek je přinutí předčasně k tomu, aby se zřekly každé další obrany. Z toho vyplývá, že stát, který chce být dobře připraven pro případ branného konfliktu, musí se svého solidaristického hlediska usměrňovat dosavadní výrobní soustavu i spotřebu a vésti státní hospodářství jinak a jinam, než za normálních mírových poměrů. Řízené hospodářství za války musí ovšem budovat na té hospodářské soustavě, která platí v mírové době.

Základem je organisovaná výroba. Aby státy mohly výrobu lépe řídit, budou nuceny vytvořit řadu organizací, které vylučují volnou soutěž, ale v kterých by státy mohly svým diktátem nahrazovat rovnovážný princip.

Mnohé státy provedly řízené hospodářství již v době míru z různých důvodů, jež tu nemůžeme podrobovat kritice. Tyto jsou ve velké výhodě, protože za války nemusí budovat různé organismy k usměrnění hospodářského života. Ve státech, kde tomu tak není, bude tím více záležet na dokonalé přípravě, aby počátkem branné pohotovosti bez velkých potíží vstoupila nová organizace v platnost bez zvláštních třenic a nedostatků. Při přípravě organizace řízeného hospodářství jsou si odpovědní orgánové zajisté vědomi, že i vnitřní trh ztrácí svou funkci; obchodu bude pravděpodobně ponechána jen technická stránka distribuční. Je přece zcela pochopitelné, že bude-li třeba řídit výrobu s hledisek válečně-hospodářských, bude stejně nutné řízení distribuce a že tedy mobilizační přípravy musí zahrnovati právní a organizační stránku vnitřního obchodu. Přerušená nebo ztížená mezinárodní směna vede k dalšímu důsledku: k regulaci dovozu a vývozu. Dobře řízený dovoz za branné pohotovosti může nejen zlepšit situaci na spotřebním trhu, ale může dokonce opatřovat suroviny nebo materiál, který nelze získat ve vnitřním hospodářství. Proti tomu řízení exportu umožní vývoz přebývající produkce vlastního průmyslu, aby nebyl branným konfliktem tolik poškozen, při čemž může vlastní hospodářství získati výměnou takové potřeby, které jsou k obraně státu nutné.

S přípravou organizace řízeného hospodářství souvisí další otázka

problém pracovních sil za branného konfliktu.

Už za světové války ztroskotaly mnohé celkem zdařilé ofensivy pro nedostatečné materiální vybavení, zaviněné nedostatečnou výrobou a nedostatkem pracovníků. Poválečný technický pokrok snižuje sice počty válečných jednotek, ale technický pokrok a zavedení nových automatických zbraní vyžaduje vzrůst pracovních sil pro výrobu válečného materiálu. Státy si proto uvědomují problém pracovních sil a věnují mu zvýšenou pozornost. V mnohých státech jsou všichni občané bez rozdílu pohlaví povinni vykonávat válečné úkony a pomocné služby, jež jim budou uloženy. Tak jako je třeba provést a připravit dokonalou mobilisaci armády, tak musí být připravena mobilisace pracovních sil. Podniky musí znát své válečné výrobní úkoly, aby mohly provést přípravy nejen po stránce výrobní a surovinové, ale i po stránce pracovníků. Zdá se, že státy počítají za branné pohotovosti s použitím žen a mládeže, které by zaměstnávaly v hospodářských operačních základnách, aby byla plně zajištěna výroba prostředků nutných k vedení války.

Do mírových hospodářských příprav obrany státu nutno zahrnout i

zbrojení a investice obrany státu.

Náklady na zbrojení a různé investice zdají se býti v protikladu se zásadami národního hospodářství. Toto žádá přetvoření daňového systému podle soukromohospodářských hledisek, snižování státních výdajů, rentabilitu prováděných investic, stoupaní vývozu, nízkou úrokovou míru a zvyšování životního standardu obyvatelstva. Dokonalá příprava státní obrany vyžaduje pochopitelně zvýšení daňového břemene, provádění investic bez ohledu na jejich rentabilitu, omezení v tvorbě takových investic, které tvoří nové statky atd.

Proti hledisku ryze hospodářskému mluví jiné závažné důvody. Jak jsme již s počátku uvedli, není touha po míru u všech států stejná a proto zabezpečení státní existence nutí k zvýšeným výdajům na zbrojení a jiné investice. S hlediska strategického by zbrojení samo nestačilo; státní obrana je závislá ještě na jiných předpokla-

dech, t. j. na vysoké morálce, zajištěné válečné výrobě, dobrých komunikacích, opevnění a pod. Motorisované jednotky potřebují dobrých cest, letadla letišť, pohonných hmot. I když stát neprovádí vždy investice, které by zaručovaly rentabilitu s hlediska soukromo-hospodářského, přece musí dojít k investicím, jež budou plně sloužit zájmům veřejným a operativním. Zbrojení a investice, jako součást přípravy obrany státu, zajišťují jednak práci mnoha jednotlivcům a vedle toho současně zapracovaný personál pro případ zvýšené činnosti za branné pohotovosti. Zvýšené požadavky jistě napínají struny státních hospodářství. Jde o to, aby vypětí neporušilo hospodářské a finanční zdroje, protože by jejich mírová vyčerpanost znesnadňovala vedení další obrany za konfliktu.

Hospodářské přípravy by nebyly úplné, kdyby nebyly doplněny

finančními opatřeními.

Finanční plán pro případ branné pohotovosti je pojmově totožný s každým jiným finančním programem a jde v něm hlavně o to, jak získat za konfliktu peníze na vedení státní obrany. K vytvoření kapitálu, nutného k vedení války, mají státy tři cesty:

a) čerpání úvěru z úspor národního důchodu, tedy hlavně půjčkami u svých stáradalů,

b) čerpání kapitálu nuceně, vydaněním, nebo

c) metody inflační.

K zvyšování státních příjmů se tedy bere v úvahu úvěr, buď domácí nebo zahraniční, resp. oba. Při získávání prostředků zkracuje stát obyčejně obyvatelstvo jako celek a jednotlivě. Proto musí být dobře uváženo, jak se má břemeno rozvrhnouti na jednotlivce a třídy občanstva, protože jinak by nebylo kriteria, kolik má a může stát z toho nebo onoho pramene použít, kterému prameni má dát přednost a který musí po případě vůbec pominouti. Nabývání prostředků se stává hospodářsko-finančním problémem ve vlastním slova smyslu teprve tehdy, když se stavíme před otázkou rozvrstvení břemen na jednotlivé třídy obyvatel, neboť znamená zkrácení životní míry.

Válečný finanční problém je nutným doplňkem řízeného hospodářství. Je rubem věcného plánu, o němž jsme dosud mluvili.

Kdyby se opatrování věcných potřeb za branné pohotovosti mohlo díti jen z prostředků, které má stát sám, t. j. kdyby stát vedoucí válku byl dokonale autarkním, tu vyšli bychom s metodami, které tu jsou uvedeny. Je-li však stát nucen i ve válce opatrovat určité potřeby v cizině, musí už v míru pečovat o to, jak bude dovezené zboží uhrazovat, zvláště když jeho vývoz bude značně snížen nebo dokonce zastaven. Nehledíme-li k možným úvěrovým transakcím, je dán rámeček možnosti dovozu množství zlata a devis. Dojde-li pak k válečnému konfliktu, musí stát učinit všechna opatření — pokud se tak nestalo už v míru — aby zabránil úniku kapitálu a úvěru z ciziny mu poskytnutých, protože by tak zmenšoval zásoby zlata a devis. Musí tedy mít dokonale vybudovanou organizaci a kontrolu transferu devis a mezistátního platebního styku. Dále bude nutno připravit jiná opatření, týkající se cedulového zákonodárství, otázky měnové, moratoria a podobně.

Zmínili jsme se o hlavních složkách mírové hospodářské přípravy státní obrany. Ukázali jsme, jak široké pole zaujímají opatření, jež mají býti předem vybudována nebo dobře připravena, aby mohla dobře fungovat za branného konfliktu. Je ještě mnoho příprav, o nichž se tu nezmiňujeme, ale které jsou stejně důležité jako předchozí. Celá příprava je hodinovým strojem, v němž musí býti všechny složky-kolečka správně dimenzovány, má-li stroj dobře plnit službu pro dobro státu.

Jako jiné státy, tak i Československá republika a její branná moc vykonaly vše, co bylo možné v rámci daných prostředků připravit na obranu státu. Dnešní totalitní válka znamená přípravu celého národa a všech jeho složek, jichž bude v boji použito. Je to zrovna tak morálka armády a obyvatelstva, jako propaganda a diplomatická práce. Jednou z nejdůležitějších složek je hospodářství, a to nejen s hlediska zásobování armády a občanstva. Geografická poloha ČSR a její včlenění do hospodářského prostoru středoevropského ukládají nám zvláštní úkoly, které jsou pro vojenskou správu po odborně-vojenských věcech nejdůležitější. Vojáci jsou si dobře vědomi své odpovědnosti v obraně státu a proto již dávno věnují pozornost otázkám národního hospodářství, které bedlivě sledují a studují. Výsledkem těchto studií je soubor opatření uložených v zákoně o obraně státu z roku 1936. Zákon je výslednicí dlouhotrvajících prací vynikajících odborníků ze všech složek státní správy, aby jednotné usměrnění všech těchto sil bylo řízeno objektivními potřebami státu, při nichž by se dbalo i základních práv zaručených našim občanům ústavou. Zákon o obraně státu stal se právním podkladem nejen pro zajištění potřeb, nutných k vedení války, ale i pro zajištění potřeb civilního obyvatelstva, jemuž má umožnit bez výjimky slušnou existenci i v dobách nejvyšší nouze podle státního usměrnění solidaristického. Důležité je dále ustanovení tohoto zákona o zřízení Nejvyšší rady obrany státu, která za předsednictví předsedy vlády nebo i presidenta republiky pečuje o všechny otázky dotýkající se obrany země.

Věděli jsme vždy, že pojistkou státu zůstane jeho schopnost, odolnost a připravenost čelit všem nebezpečím i válečným, jeho brannost ve všech složkách, ať vojenských, či občanských, sociálních či hospodářských. Když počalo světové zbrojení, stáli jsme na stráž a sledovali okolní zbrojení a přípravy na válku, ať se konaly tajně či veřejně. Vykonali jsme mnoho pro obranu naší země, hospodařili racionálně s rozpočtovými prostředky a snažili se dosáhnout i malými prostředky největšího užitku. Půjčka na obranu státu, vypsána našim zákonodárcem v roce 1936, stala se nejvyšším výrazem státního solidarismu a umožnila urychlit vykonání příprav a opatření nutných k zajištění státní bezpečnosti a k zachování míru a pořádku. Tato půjčka, stejně jako zvýšený rozpočet pro rok 1938 přispěly k zvýšení obranného potenciálu Československa. Mohutný potenciál, budovaný na solidních základech, vysoké mravní síle a opírající se o pevné spojenecké svazky, tvoří z poměrně malého státu silnou baštu míru, silnější, než lze dovozovat jen z počtu obyvatel.

Za dvacet let trvání republiky zdařilo se vybudovat dobrou armádu. Totéž lze říci o vybudování hospodářských příprav, jež byly umožněny nejen porozuměním všech státních činitelů, ale i účastí všech státních občanů, kteří podle demokratických zásad jsou odpovědní za budoucnost státu. Doufejme, že přinesené oběti pro zvýšení obranného potenciálu přinesou užitek hlavně tím, že přispějí k zachování míru a trvalé státní existence.

LEOPOLD CHMELA